

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В ІННОВАЦІЙНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті аналізується специфіка інноваційних закладів освіти у системі навчальних закладів сучасної української держави. Подається структура управлінських функцій у системі освіти.

Поряд із традиційною школою у 90-і роки ХХ століття виникли її модифікації – спочатку школи з поглибленим вивченням окремих предметів, пізніше школи з профільними класами, і вже зовсім нові навчальні загальноосвітні заклади такі як: ліцеї, гімназії, коледжі, колегіуми, навчально-виховні комплекси (НВК), дитячі садки-школи, школи-вузи, приватні школи та школи-лабораторії, що ґрунтуються на принципах диференціації, гуманізації, гуманітаризації, індивідуалізації навчально-виховного процесу.

Змінилася також форма власності навчальних закладів. Маємо державні, напівдержавні та приватні навчальні заклади. Ці навчальні заклади покликані відтворити інтелектуальний потенціал нації, задовольнити соціально-економічні, юридичні, правові, культурні потреби суспільства.

Як зазначала Софія Русова, "... нова школа кладе собі за головну мету – збудити, дати виявитися самостійним творчим силам дитини..." Ось чому сучасна загальноосвітня школа вимагає докорінних переосмислень парадигм навчання та виховання, освоєння прогресивних технологій, створення умов для самореалізації сутнісних сил особистості у різних видах творчої діяльності. Реформування освіти, школи – це не стільки реформа методу, скільки реформа всього життя дитини, розширення можливостей компетентного вибору особистістю свого життєвого шляху.

Школа незалежної України переживає болісний процес відходу від тотальної уніфікації і стандартизації навчально-виховного процесу.

Сучасна школа має виконувати соціальне замовлення особистості – бути конкурентноздатною в суспільстві з ринковою економікою, вміти планувати стратегію власного життя, орієнтуватися в системі найрізноманітніших, суперечливих і неоднозначних цінностей, визначати своє кредо і свій стиль.

Змінилися не тільки навчальні заклади, але і сам учитель, який сьогодні усвідомлює, що без творчості в його професійній діяльності, яка спрямована на інтелектуальну активність і відображається у співі з науково-педагогічним мисленням, працювати неможливо.

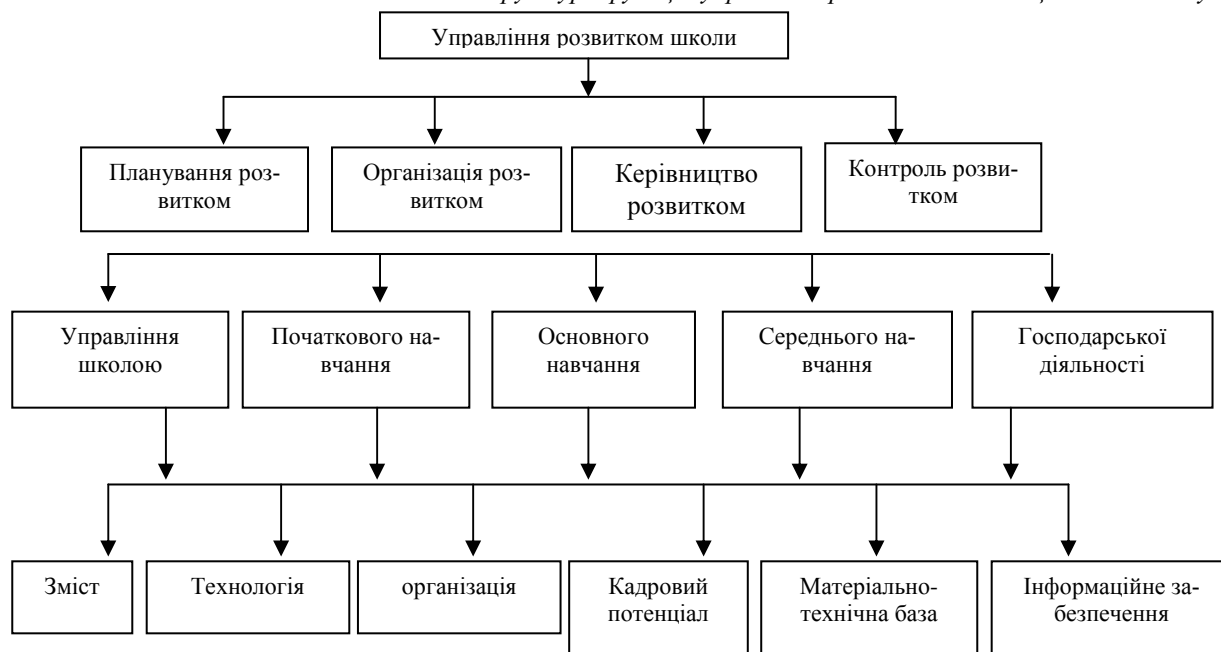
Виникнення таких інноваційних навчальних закладів передбачає забезпечення умов для здобуття кожним учнем загальної освіти з урахуванням його інтересів, природних нахилів і здібностей, навчальних можливостей і життєвих планів.

Ці навчальні заклади суттєво відрізняються від звичайної школи своєю специфікою діяльності.

Поняття "специфіка" походить від латинського *specificus* – що означає особливий, властивий даному предмету, явищу; істотні ознаки, що відрізняють один об'єкт від іншого[1].

Схема 3.

Структура функцій управління розвитком інноваційного закладу освіти

Специфіка інноваційної діяльності навчального закладу залежить також від його стратегії, в якій повинні бути реалізовані різні функції, для яких використовуватимуться різні методи. Щоб окреслити ці функції необхідно уявити об'єкти управління. Цими об'єктами виступає інноваційна діяльність колективу школи. Залежно від того, де здійснюється ця діяльність, можна окреслити нововведення: у початковій школі, в основній школі, у

старшій школі, в управлінні господарською діяльністю тощо. Структурні функції управління розвитком школи можна зобразити у схемі (Див. схему 3).

Цей перелік можна було б продовжити за рахунок нововведень: у змісті освіти, його організації і технологіях, у кадровому, матеріально-технічному, інформаційному забезпеченні [2].

У школах нового типу в Україні здійснюється пошук не тільки нових інформаційних технологій, а й нових систем навчання.

Основною фігурою навчально-виховного процесу в школі є вчитель. І тому необхідною умовою формування його творчого потенціалу є створення такого творчого середовища, яке дає можливість його розкриттю.

Не кожний учитель позитивно ставиться до педагогічних нововведень, більшість з них не мають чіткої уяви про інноваційні технології навчання. Ті, хто визнає і певною мірою розуміє, недосконало ними володіють, не вміють їх модернізувати залежно від ситуації, а в разі потреби – самостійно розробляти окремі фрагменти.

Сьогодні у визначенні поняття технології навчання існує багато позицій. За характеристикою японського вченого Т.Сакамото, педагогічна технологія навчання – це впровадження в педагогічну практику системного способу мислення, який можна по іншому назвати “систематизація освіти” або “систематизацією класного навчання”.

На думку американських учених, педагогічна технологія – це не просто дослідження в сфері використання технічних засобів навчання, або комп’ютерів, це дослідження з метою виявлення принципів і розробки прийомів оптимізації освітнього процесу шляхом аналізу факторів, які підвищують освітню ефективність, та шляхом конструювання і застосування прийомів і матеріалів, а також за допомогою оцінки використання методів.

Вітчизняні вчені бачать педагогічні технології як певний порядок, логічність і послідовність викладу змісту навчання у відповідності до поставленої мети, це певною мірою алгоритмізація спільної праці вчителя і учнів у процесі навчання, узгодженість їх взаємодій і відносин.

В.О.Сухомлиський вважав, що педагогічні ідеї стимулюють вихователя аналізувати особисту діяльність, що, у свою чергу, породжує прагнення творчо втілювати задуми в реальний виховний процес. “Питання, що запалює іскру творчості, виникає тоді, коли ти бачиш свою справу, свою працю, результати своєї праці кращими, ніж вони є зараз, коли тобі не дає спокою думка, чому твої зусилля не приводять до того, до чого вони повинні привести?”. І тут же дає відповідь: “По-моєму, у творчій праці, що наближається до мистецтва. Це наближення – в майстерності...”[4].

Щоб збільшити кількість учителів, які прагнуть б активно впроваджувати інноваційні технології, необхідно визначити причини і фактори, які можуть підвищити схильність особистості вчителя до нововведень. Їх багато, але можна виділити найважливіші з них:

- фактор часу: динамічність розвитку суспільства, зміни у ньому впливають на швидкість впровадження;
- суспільний клімат, який стимулює інноваційні процеси, виступає умовою для його зростання;
- оцінюючий компонент, що визначає новаторство як зростаючу цінність у суспільстві;
- мета нововведень, що виходить із потреб людини і яка чітко визначена у Законі “Про загальну середню освіту”;
- методика впровадження нового, коли існує тиск “зверху” та нав’язування змін ззовні;
- мотивація вчителя: нове сприймається з задоволення власної потреби у професійній діяльності;
- завдання школи, яке полягає у вихованні молодого покоління, готового до перетворення суспільства;
- ризик, який зводиться до мінімуму, коли інновації набувають функції звільнення людини, збільшує її творчий потенціал [4].

До факторів, що активізують творчу діяльність учителя, можна віднести ще й такі: віковий фактор (молоді вчителі більш активно впроваджують інноваційні технології); шкільне мікросередовище; творчі групи вчителів; особливості власного характеру; ефективність отриманих результатів; підтримка адміністрації та батьків; готовність учнів до співтворчості; система заохочень; матеріальні стимули тощо. Ці фактори одночасно виступають і умовою активності вчителів щодо розгортання модернізації освіти взагалі.

Щодо творчої педагогічної діяльності вчителя, можна розглядати такі рівні як:

- *репродуктивний* (учитель володіє основами теоретичних знань, вміє працювати за зразком та індивідуальними особливостями учнів);
- *раціоналізаторський* (учитель на основі аналізу та власного досвіду знаходить шляхи раціоналізації своєї діяльності, удосконалює і модернізує методи і засоби);
- *конструкторський* (учитель знаходиться у постійному творчому пошуку нових форм і методів навчання і виховання);
- *новаторський* (шляхи, методи і засоби педагогічної діяльності становлять цілісну систему, що забезпечує психолого-педагогічні умови активної життєвої діяльності. Створена система відрізняється новизною, оригінальністю та високою результативністю) [5].

Педагогічна творчість учителя, що працює в інноваційному режимі, повинна бути наділена такими рисами: оригінальністю думки, ініціативністю, наполегливістю, високою самоорганізованістю і самовдосконаленістю, потягом до нового, вмінням відкинути звичайне, шаблонне тощо.

Професійна діяльність учителя, як ніяка інша потребує від нього безперервного самовдосконалення та поповнення знань. Тому цільовою функцією самоосвіти вчителя є всебічний розвиток особистості педагога для високої якості навчання та виховання учнів.

Самоорганізованість та самовдосконалення вчителя здійснюється через педагогічну самоосвіту, яку можна визначити як опосередковане практикою розширення набутих у вузі знань, творче засвоєння вчителем своєї професійної ролі з метою її адекватного виконання. Базовими та провідними в організації педагогічної самоосвіти є принципи: а) формування установки на самоосвіту; б) педагогічного аналізу; в) планування; г) комплексності; д) контролю та самоконтролю.

Рівень розвитку і масштаб особистості вчителя значною мірою визначають ту роль, яку він відіграє в педагогічному спілкуванні з учнями. Подібне поле дає можливість встановити, в яких точках ви знаходитесь, до яких меж ближче і в які точки бажано було б переміститися.

У процесі самовиховання педагога залежно від його індивідуального розвитку умовно можна виділити три рівні. Перший - подолання існуючих (виявлених у процесі самопізнання) особистих недоліків. Другий рівень пов'язаний із утвердженням професійно значущих якостей особистості вчителя, які ще не стали "другою натурою". Третій, найвищий якісний рівень самовиховання, характеризується вдосконаленням існуючих позитивних якостей особистості. Розрізнити всі ці рівні необхідно для того, щоб зосередити зусилля на актуальних завданнях власного розвитку [6].

Суспільство покладає надію на молоде покоління вчителів, які прийдуть до закладів освіти, будуть мати самостійну думку, власну позицію, зможуть набуті знання передати учням і бути авангардом педагогічних інноваційних технологій ХХІ століття.

*****

1. Философский словарь/Под. Ред. И.Т. Фролова. –М.,1987.
2. Управление школой: теоретические основы и методы / Под. Ред. В.С.Лазарева. –М., 1997.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи. – К., 1981.
4. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики. –К,1997.
5. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя. – К,1994.
6. Педагогічна творчість і майстерність. Хрестоматія/ Укл. Гузій Н.В. –К, 2000.

Матеріал надійшов до редакції 7.09.2000 р.

Федорова Н.Ф. Творческая деятельность учителя в инновационных учебных заведениях.

В статье анализируется специфика инновационных учебных заведений в системе учебных заведений украинского государства. Представлена структура управленческих функций в системе образования.

Fedorova N.F. Teacher's Creative Activity at the Innovational Education Institutions.

The article analyses specific features of innovational educational institutions in a modern Ukraine state. The author gives a structure of management functions in the educational system.